

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'den yurt dışına yönelen beyin göçünün, özellikle yükseköğretim mezunu gençler, doktorlar, mühendisler, akademisyenler, bilim insanları, girişimciler ve bilişim, iletişim, mühendislik, sağlık ve araştırma-geliştirme alanlarında çalışan yüksek nitelikli insan gücü bakımından tüm boyutlarıyla araştırılması; bu göçü doğuran ekonomik, sosyal, kurumsal ve siyasal nedenlerin tespit edilmesi; hedef ülkelerin ve göç eğilimlerinin incelenmesi; beyin göçünün Türkiye'nin kalkınma hedefleri, üretim kapasitesi, inovasyon gücü, sağlık, eğitim ve bilim politikaları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ve tersine beyin göçünü sağlayacak kalıcı politika önerilerinin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci maddesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Burak DALGIN
Balıkesir Milletvekili

Uğur POYRAZ
Antalya Milletvekili
İYİ Parti Grup Başkanvekili

GEREKÇE

Beyin göçü, ülkelerin kalkınma kapasitesini, bilimsel üretimini, teknolojik gelişimini, kamu hizmetlerinin niteliğini ve uzun vadeli rekabet gücünü doğrudan etkileyen yapısal bir sorundur. Gelişmekte olan ülkelerde yüksek nitelikli insan gücünün yurt dışına yönelmesi, yalnızca bireysel kariyer tercihi değil; eğitim sistemi, kamu kaynakları, aile emeği ve toplumsal birikimle yetişen insan kaynağının başka ülkelerin ekonomik, bilimsel ve teknolojik kapasitesine aktarılması anlamına gelmektedir.

Türkiye’de son yıllarda yükseköğretim mezunu gençler, doktorlar, mühendisler, yazılımcılar, akademisyenler, bilim insanları, araştırmacılar ve girişimciler arasında yurt dışında yaşama ve çalışma eğiliminin arttığı görülmektedir. Özellikle 20-34 yaş aralığındaki üretken nüfusun Türkiye’de gelecek kurmak yerine başka ülkelerde kariyer planlaması yapması, ülkenin genç nüfus avantajını ve kalkınma potansiyelini zayıflatmaktadır.

Beyin göçünün temel nedenleri arasında ekonomik istikrarsızlık, yüksek enflasyon, ücretlerin alım gücündeki düşüş, mesleki gelişim imkânlarının sınırlılığı, araştırma ve teknoloji altyapısının yetersizliği, liyakat sorunları, kurumsal güvensizlik, hukuki ve siyasal belirsizlikler ile yaşam kalitesi beklentileri yer almaktadır. Bu tablo, nitelikli insan gücünün yalnızca daha yüksek gelir amacıyla değil, daha öngörülebilir, güvenli ve üretken bir yaşam arayışıyla da yurt dışına yöneldiğini göstermektedir.

TÜİK verilerine göre yükseköğretim mezunlarının yurt dışına çalışma amacıyla göç oranı yüzde 2,0 seviyesindedir. Bu oran bilişim ve iletişim teknolojileri alanında yüzde 6,7’ye, mühendislik alanında ise yüzde 4,4’e ulaşmaktadır. Vakıf üniversitesi mezunlarında oranın yüzde 4,3, tam burslu öğrencilerde ise yüzde 8,3 olması, Türkiye’nin yüksek maliyetlerle yetiştirdiği nitelikli insan kaynağının yurt dışına yönelme eğiliminin dikkatle incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Beyin göçü özellikle sağlık, mühendislik, bilişim, akademi, bilimsel araştırma ve girişimcilik alanlarında daha görünür hale gelmiştir. Doktorların ve sağlık çalışanlarının yurt dışına yönelmesi sağlık hizmetlerinin niteliği açısından; mühendislerin ve yazılımcıların göçü, teknoloji üretimi, dijital dönüşüm ve yüksek katma değerli üretim kapasitesi açısından; akademisyenlerin ve araştırmacıların yurt dışına gitmesi ise üniversitelerin bilimsel üretim kapasitesi açısından risk oluşturmaktadır.

Kalıcı göçün yanı sıra uzaktan çalışma yoluyla yabancı şirketlere çalışan, gelirini yurt dışından elde eden ve üretim ilişkisini Türkiye dışına taşıyan kişilerden oluşan “sanal göç” eğilimi de dikkat çekmektedir. Bu durum, geleneksel göç istatistikleriyle tam olarak ölçülemeyen yeni bir beşeri sermaye kaybı biçimi yaratmaktadır.

Nitelikli iş gücünün kaybı; üretkenlik artışını sınırlamakta, Ar-Ge faaliyetlerinin derinleşmesini zorlaştırmakta, yüksek katma değerli sektörlerin gelişimini yavaşlatmakta ve Türkiye’nin küresel rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Ayrıca Türkiye’de uzun yıllar kamu kaynaklarıyla ve toplumsal emekle yetişen bireylerin kalıcı olarak yurt dışına yerleşmesi,

ülkenin yaptığı eğitim ve yetiştirme yatırımının başka ülkelerin üretim, refah ve teknoloji kapasitesine aktarılması sonucunu doğurmaktadır.

Mevcut araştırmalar çoğunlukla belirli meslek gruplarına veya sınırlı veri setlerine dayanmaktadır. Oysa Türkiye'den yurt dışına yönelen beyin göçünün güncel, bütüncül ve politika üretmeye elverişli biçimde incelenmesine ihtiyaç vardır. Göç eden kişilerin eğitim düzeyi, meslekleri, yaş ve cinsiyet dağılımları, hedef ülkeleri, göç nedenleri, geri dönüş niyetleri ve Türkiye ile bağlarını sürdürme biçimleri ayrıntılı olarak araştırılmalıdır.

Kurulacak Meclis Araştırma Komisyonu; beyin göçünü artıran itici faktörleri ve yurt dışındaki çekici faktörleri karşılaştırmalı olarak ele almalı; ücret düzeyi, kariyer imkânları, araştırma fonları, akademik özgürlük, liyakat sistemi, çalışma koşulları, kurumsal güven, sosyal haklar ve yaşam kalitesi gibi alanlardaki sorunları incelemelidir. Ayrıca beyin göçünün kalkınma planları, sanayi ve teknoloji politikaları, sağlık insan gücü planlaması, yükseköğretim sistemi, Ar-Ge kapasitesi, dijital dönüşüm ve girişimcilik ekosistemi üzerindeki etkileri değerlendirilmelidir.

Beyin göçünün önlenmesi ve tersine çevrilmesi için ücret politikalarının iyileştirilmesi, araştırma ve yenilikçilik fonlarının artırılması, genç bilim insanları ve araştırmacılar için uzun vadeli güvence sağlayan programların geliştirilmesi, üniversitelerde ve kamu kurumlarında liyakate dayalı atama ve yükselme sisteminin güçlendirilmesi ve stratejik alanlarda çalışan nitelikli personelin ülkede kalmasını sağlayacak teşviklerin oluşturulması gerekmektedir.

Sonuç olarak beyin göçü, Türkiye'nin bugünkü iş gücü piyasasını olduğu kadar gelecek kuşakların refahını, bilimsel bağımsızlığını, teknolojik rekabet gücünü ve kalkınma hedeflerini de doğrudan ilgilendiren stratejik bir meseledir. Bu nedenle Türkiye'den yurt dışına yönelen yüksek nitelikli insan gücü göçünün tüm boyutlarıyla araştırılması, nedenlerinin bilimsel verilerle ortaya konulması ve kalıcı çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması gerekli görülmektedir.